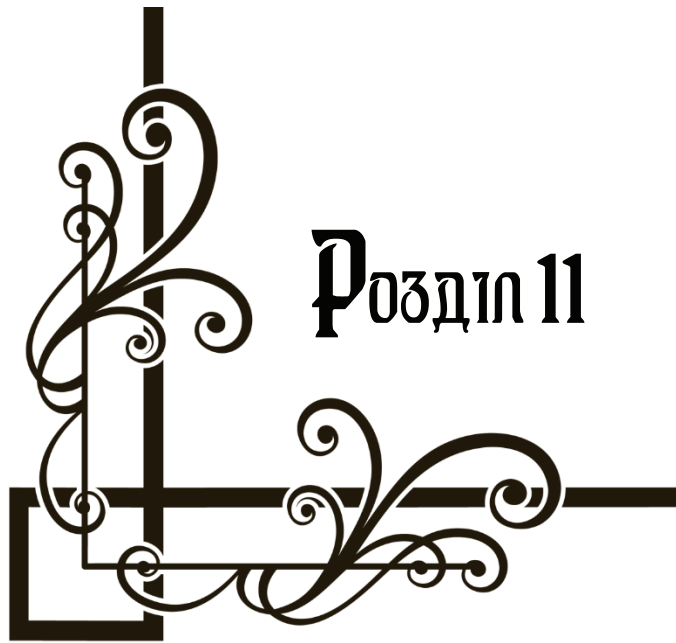

Розділ 11

УДК 37(09):001.891.5

DOI 10.69842/prof2025.3.11

*Світлана ГРИЩЕНКО, Леонід БИВАЛЬКЕВИЧ,
Василь ПЕНЬКОВЕЦЬ*

***Svitlana HRYSHCHENKO, Leonid BYVALKEVYCH,
Vasyl PENKOVETS***

ОРГАНІЗАЦІЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ORGANIZATION OF OCCUPATIONAL SAFETY IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

***Постановка проблеми.** Процес професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах магістратури вимагає комплексного підходу. Професійна свідомість та загальна культура здобувачів вищої освіти потребує компетентностей з охорони праці в обраній галузі. Вимоги сучасного суспільства до кваліфікації фахівця залежить від вирішення проблеми формування у магістрантів різних спеціальностей необхідних знань, умінь і навичок з охорони праці в галузі, що вони обрали. Сьогодні цей процес набуває особливої актуальності.*

***Мета розділу** – теоретичний аналіз процесу організації охорони праці в закладах вищої освіти.*

***Висновки.** 1. Мета охорони праці в закладах вищої освіти – це забезпечення безпечних, нешкідливих і сприятливих умов праці науково-педагогічних*

працівників та освітнього процесу для здобувачів вищої освіти. 2. Організація роботи з охорони праці в закладах вищої освіти передбачає складання річного плану роботи, навчання та перевірку знань науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти з охорони праці; проведення інструктажів (вступних, первинних, позапланових, цільових). 3. Необхідним аспектом організації охорони праці в галузі вважаємо планування роботи. 4. Навчання здобувачів вищої освіти з питань охорони праці проводиться як традиційними методами, так і з використанням сучасних форм організації навчання – змішаного, дистанційного, екстернатного та ін. 5. Важливою складовою організації процесу охорони праці є обов'язки ректора, директора інституту, декана факультету, завідувача кафедри щодо охорони праці в закладах вищої освіти. 6. Засвоєння програми обов'язкового освітнього компоненту (дисципліни) «Охорона праці в галузі», магістранти мають володіти основними професійними компетенціями з охорони праці та контролювати дотримання вимог з охорони праці. 7. Педагогічний колектив, обслуговуючий і технічний персонал закладу вищої освіти повинен з великою відповідальністю ставитися до питання охорони праці працівників та здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: охорона праці в галузі, професійна підготовка магістрів, освітня галузь, якість знань з охорони праці, безпека праці.

Problem statement. *The process of professional training of future specialists in the conditions of a master's degree requires a comprehensive approach. Professional awareness and general culture of higher education students require occupational safety competencies in the chosen field. The requirements of modern society for the qualification of a specialist depend on solving the problem of forming in master's students of various specialties the necessary knowledge, skills and abilities in occupational safety in the field they have chosen. Today, this process is gaining particular relevance.*

The purpose of the section is a theoretical analysis of the process of organizing occupational safety in higher education institutions.

Conclusions. 1. The purpose of occupational safety in higher education institutions is to ensure safe, harmless and favorable working conditions for scientific and pedagogical workers and the educational process for higher education students. 2. The organization of work on occupational safety in higher education institutions involves drawing up an annual work plan, training and testing the knowledge of scientific and pedagogical workers and students of education in occupational safety; conducting briefings (introductory, primary, unscheduled, targeted). 3. We consider work planning to be a necessary aspect of organizing occupational safety in the industry. 4. Training of higher education students on occupational safety is carried out both by traditional methods and using modern forms of organizing education – blended, distance, external, etc. 5. An important component of organizing the occupational safety process are the responsibilities of the rector, director of the institute, dean of the faculty, head of the department regarding occupational safety in higher education institutions. 6. Mastering the program of the mandatory educational component (discipline) «Occupational safety in the industry», master's students must possess basic professional competencies in occupational safety and monitor compliance with occupational safety requirements. 7. The teaching staff,

service and technical personnel of a higher education institution must treat the issue of occupational safety of employees and higher education students with great responsibility.

Key words: *occupational safety in the industry, professional training of master's students, educational field, quality of knowledge in occupational safety, occupational safety.*

Постановка проблеми. Вимоги сучасного суспільства до кваліфікації фахівців різних спеціальностей з охорони праці в галузі потребують дослідження процесу організації охорони праці в закладах вищої освіти. Вітчизняні науковці вважають обґрунтування проблеми формування у майбутніх фахівців різних спеціальностей необхідних знань, умінь і навичок з охорони праці в галузі таким, що набуває особливої актуальності. Охорона праці в закладах вищої освіти «забезпечує та контролює створення у закладі освіти безпечного, здорового та інклюзивного чи спеціального освітнього середовища із забезпеченням універсального дизайну та розумного пристосування». Ст. 25 Закону України «Про освіту» (Про освіту, 2017).

«Заклад освіти створює безпечне освітнє середовище з метою забезпечення належних і безпечних умов навчання, виховання, розвитку учнів, а також формує у них гігієнічні навички та засади здорового способу життя». Ст. 21 Закону України «Про повну загальну середню освіту» (Про повну загальну середню освіту, 2020).

Праця та навчання в закладах вищої освіти мають особливий характер і потребують певної організації. Як праця так і навчання – це витрати фізичної і розумової енергії кожного науково-педагогічного працівника та здобувача освіти. Нині необхідно добиватися створення безпечних і нешкідливих умов праці та навчання у ЗВО, що закріплено Статтею 3 Конституції України. В якій «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» (Заїченко, 2014; Конституція України, 1996).

Сьогодні в нашій державі вдосконалюється законодавча база з охорони праці взагалі та у закладах вищої освіти зокрема. Це дозволяє визначити права і обов'язки роботодавців, працівників та

здобувачів вищої освіти. Пріоритетним залишається збереження життя і здоров'я учасників як трудової, так і освітньої діяльності. Сучасна концепція розвитку закладів вищої освіти передбачає нові вимоги до професійного рівня науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти. В умовах воєнного стану сьогодні зростає кількість жертв від наслідків війни, надзвичайних ситуацій, їх особливостей. Гостро виникає потреба у навчання поведінці в таких умовах. Заклади вищої освіти в Україні покликані підготувати майбутніх фахівців до вибору найбільш розумного рішення для виходу з небезпечних ситуацій із найменшими втратами кожного дня. Тому забезпечення здорових, безпечних умов освітнього процесу та в позааудиторний час, попередження травматизму його учасників покладається на керівника ЗВО. Необхідно досліджувати та оновлювати змістову складову організації роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності. Адміністрація ЗВО має бути наставником і створити ефективну систему управління охороною праці. В цій системі важлива роль належить науково-педагогічним працівникам, які мають через освітній процес впливати на умови збереження, зміцнення і відновлення здоров'я здобувачів вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні засади підготовки здобувачів вищої освіти з охорони праці в галузі досліджувалися в працях В. Зацарного, В. Жидецького, А. Русаловського, В. Сторожук, Г. Тимченко, К. Ткачука, Г. Чижикова, Г. Юсіної та ін.

На сьогодні *недостатньо вирішеними* залишаються проблеми організації охорони праці в галузі в закладах вищої освіти України.

Методологія дослідження. Для того, щоб майбутні фахівці різних спеціальностей вже в умовах магістратури ЗВО оволоділи знаннями й вміннями, необхідними для діяльності в галузі охорони праці, вони повинні розуміти сутність організації охорони праці в галузі в закладах вищої освіти України.

Методологія дослідження базується на загальних принципах філософії, базових сучасних положеннях педагогічної науки, охорони праці в галузі та безпеки життєдіяльності й відображає взаємозв'язок методологічних підходів до вивчення процесу організації охорони праці в галузі в закладах вищої освіти України.

Наукова новизна. Проаналізовано сутність процесу організації охорони праці в галузі в закладах вищої освіти України.

Методи дослідження – для обґрунтування процесу організації охорони праці в галузі в закладах вищої освіти України проведений аналіз наукової, педагогічної, методичної літератури.

Виділення раніше не вирішених частин проблеми. Недостатньо вивченими вважаємо практичні засади підготовки здобувачів вищої освіти до процесу організації охорони праці в галузі в закладах вищої освіти України.

Мета розділу – теоретичний аналіз процесу організації охорони праці в закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Покращенню стану охорони праці у ЗВО значною мірою сприятиме впровадження у освітній процес вищої школи обов'язкового освітнього компоненту (дисципліни) «Охорона праці в галузі». Цей освітній компонент має на меті формування у майбутніх фахівців в умовах магістратури необхідного рівня компетентностей з правових та організаційних питань охорони та гігієни праці, виробничої санітарії, безпеки технологічних процесів, пожежної безпеки та ін. А також активної позиції щодо практичної реалізації принципу пріоритетності життя та здоров'я учасників освітнього процесу щодо результатів освітньої діяльності.

Закон України «Про охорону праці» (1992) (в редакції від 04.04.2025) розкриває терміни, поняття, мету і завдання охорони праці в нашій країні. В цьому законі визначено також і основні положення щодо реалізації конституційного права працівників на охорону їхнього життя та здоров'я в процесі трудової діяльності. Щодо сфери дії Закону – він поширюється на всіх юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, та на всіх працюючих (ст. 2). Для сфери вищої освіти кожен з учасників освітнього процесу (науково-педагогічні працівники, здобувачі вищої освіти різних рівнів), то кожен має право на належні, безпечні та здорові умови праці. Закон України «Про охорону праці» встановлює єдиний порядок організації охорони праці (Про охорону праці, 1992).

Основними складовими частинами охорони праці є такі: правові норми трудового законодавства в цій галузі, виробнича санітарія, гігієна та безпека виробничих процесів, протипожежний захист. Спираємося в нашому дослідженні на визначену мету охорони праці – це забезпечення безпечних, нешкідливих і сприятливих умов праці.

В. Заїченко, спираючись на Закон України «Про охорону праці» (1992), констатує, що *охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних, лікувально-профілактичних заходів і засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я та працездатності людини в процесі трудової діяльності* (Заїченко, 2014: 11–14; Про охорону праці, 1992).

Системний підхід адміністрації закладу вищої освіти до управління охороною праці в освітньому процесі та в позааудиторний час залежить від створення безпечних умов життєдіяльності учасників освітнього процесу. Управління охороною праці в ЗВО визначає кілька напрямів. Серед них найбільш важливими є такі: виконання посадових обов'язків науково-педагогічними працівниками та ознайомлення з принципами і способами захисту від небезпечних ситуацій у повсякденному житті та надзвичайних умовах, знання про юридичну відповідальність за порушення правопорядку здобувачами вищої освіти; передбачення результатів своєї небезпечної поведінки на всіх етапах реального життя, навчання і праці в період освітньої діяльності; профілактика та запобігання шкідливих звичок; формування здорового способу життя. Питання охорони праці і безпеки життєдіяльності сьогодні необхідні в процесі організації освітнього процесу вищої школи. Сьогодні акцентує увагу на високоефективності роботи закладів вищої освіти. В умовах воєнного стану в нашій державі вдосконалюється законодавча база охорони праці. Це дозволяє ефективніше використовувати права і обов'язки роботодавців, науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти. В процесі охорони праці в сучасній системі вищої освіти пріоритетним залишається збереження життя і здоров'я учасників освітньої діяльності. Тому керівник кожного закладу вищої освіти повинен забезпечувати налагоджену роботу з охорони праці в закладі (здорові і безпечні умови роботи та навчання, попередження травматизму учасників освітнього процесу, безпечну експлуатацію будівель, обладнання і технічних засобів навчання, створювати оптимальний режим як роботи, так і навчання кожного дня).

В. Заїченко вважає, що методологічною основою охорони праці у закладах вищої освіти є науковий аналіз умов праці, виробничих і технологічних процесів, виробничого обладнання та ін. (Заїченко, 2014: 11–14).

Положення Закону України «Про охорону праці» поширюється на заклади всі заклади освіти, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України. Цей факт означає єдину систему організації роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу (учнів, студентів, курсантів, слухачів, аспірантів та працівників закладів освіти), а також обов'язки керівників та посадових осіб щодо забезпечення безпеч-

них та нешкідливих умов навчання, утримання і праці, запобігання травматизму. Законодавство з охорони праці складається також й з Кодексу законів про працю України та інших нормативних актів. Існує система стандартів безпеки праці, до якої входять стандарти державні, галузеві, підприємств (Заїченко, 2014: 11–14).

Поняття «охорона праці» близьке до поняття «гарантування безпеки життєдіяльності». Метою охорони праці в ЗВО є збереження життя та зміцнення здоров'я здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників у процесі освітньої діяльності. Система управління охороною праці є складовою частиною загальної системи управління закладом вищої освіти. Робота колективів ЗВО з охорони праці організована згідно із Законом України «Про охорону праці» (1992).

Відповідно до ст. 16 Закону України «Про охорону праці» (1992) у закладі вищої освіти для забезпечення пропорційної участі працівників у вирішенні питань безпеки, гігієни праці та виробничої санітарії за рішенням трудового колективу повинна бути створена комісія з питань охорони праці. Комісія складається із представників роботодавця і профспілки, а також уповноваженої найманими працівниками особи, інших спеціалістів відповідно до Типового положення про комісію з питань охорони праці, затвердженого наказом Держнагляду охорони праці від 03.08.93 №72. Організацією роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності закладу вищої освіти ректор та представники (уповноважені особи) трудового колективу (*Про охорону праці*, 1992).

До складу комісії закладу вищої освіти входять спеціалісти служби охорони праці, представники юридичної, технічної служб, представник профспілки, уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці. До складу комісії закладу вищої освіти залучаються викладачі охорони праці, безпеки життєдіяльності закладу освіти, які проводили навчання (за їх згодою). Комісія вважається правочинною, якщо до її складу входять не менше трьох осіб.

Перелік питань для перевірки знань з охорони праці, безпеки життєдіяльності працівників складається членами комісії з урахуванням місцевих умов та затверджується керівником закладу вищої освіти.

Формою перевірки знань з питань охорони праці науково-педагогічних працівників є тестування, залік або іспит. Тестування проводиться комісією за допомогою технічних засобів (автоекзамінатори, модульні тести та ін.), залік або іспит – за екзаменаційними білетами у вигляді усного або письмового опитування.

Науково-педагогічним працівникам, які під час перевірки знань з охорони праці виявили задовільні результати, видається посвідчення про перевірку знань з питань охорони праці. Видача посвідчень про перевірку знань працівникам, які проходили навчання в закладі вищої освіти, є *обов'язковою* лише для працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки. У разі незадовільних результатів перевірки знань з питань охорони праці науково-педагогічні працівники протягом одного місяця проходять повторну перевірку знань.

Не допускаються до роботи науково-педагогічні працівники, які не пройшли навчання і перевірку знань з питань охорони праці. Організаційне забезпечення роботи комісії з перевірки знань (організація проведення перевірки знань з питань охорони праці, оформлення, облік і зберігання протоколів перевірки знань, оформлення і облік посвідчень про перевірку знань та ін.) покладається на заклад вищої освіти, де проводилось це навчання. Термін зберігання протоколів перевірки знань з питань охорони праці – не менше 5 років (Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці в закладах, установах, організаціях, підприємствах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України, 2006).

Законом України «Про охорону праці» (1992) визначені певні пільги жінкам, неповнолітнім, працюючим особам з інвалідністю. Праця вагітних жінок і жінок, які мають неповнолітніх дітей, регулюється чинним законодавством. Забороняється застосовувати працю неповнолітніх, тобто осіб віком до 18 років, на важких роботах, підземних, і з шкідливими умовами, а також у вихідні, надурочний і нічний час. Виключенням може бути специфіка працівників сфери туризму. Неповнолітні приймаються на роботу лише після попереднього медичного огляду (Заїченко, 2014: 11–14; *Про охорону праці*, 1992).

Необхідним етапом організації охорони праці в закладах вищої освіти вважаємо навчання та перевірку знань з питань охорони праці, безпеку життєдіяльності здобувачі освіти всіх рівнів та науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, що проводяться відповідно до Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (2005) (Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою, 2005), затвердженого наказом Державного комітету України з нагляду за охороною

праці від 26 січня 2005 року № 15, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15 лютого 2005 року за № 231/10511 (документ з0231-05, чинний, поточна редакція – Редакція від 25.10.2024, підстава – з1386-24). В процесі організації охорони праці в закладах вищої освіти також необхідно спиратися на Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці в закладах, установах, організаціях, підприємствах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 18 квітня 2006 року № 304 (Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці в закладах, установах, організаціях, підприємствах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України, Наказ Міністерства освіти і науки України, 2006).

В. Жидецький, В. Джигирей, О. Мельников констатують, що складовою організаційного процесу охорони праці в закладах вищої освіти є освітній компонент (дисципліна) «Охорона праці в галузі», що викладається в магістратурі різних спеціальностей. Освітньо-професійні програми рівня вищої освіти – другого (магістерського), різних галузей знань та спеціальностей закладів вищої освіти, незалежно від їх галузевого підпорядкування і форм власності, повинні передбачати вивчення питань охорони праці. Зміст та обсяги навчання з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладах вищої освіти регламентуються типовими навчальними планами. Погодження з Держнаглядом охорони праці є важливим елементом викладання даного освітнього компоненту (Жидецький & Джигирей & Мельников, 2000). Освітній компонент (дисципліна) «Охорона праці в галузі» вивчається з метою формування у майбутніх фахівців компетентностей, щодо стану і проблем охорони праці в системі освіти згідно з чинними законодавчими та іншими нормативно-правовими актами. Завдання викладання освітнього компоненту (дисципліни) передбачають, на думку І. Каменської, аналіз стану охорони праці в галузі та ознайомлення здобувачів вищої освіти з організацією охорони праці в системі вищої освіти та безпекою праці в подальшій професійній діяльності (Каменська, 2016: 1–11).

Обов'язковою складовою організації процесу охорони праці в закладах вищої освіти є інструктажі з питань охорони праці із здобувачами та науково-педагогічними працівниками ЗВО. Інструктажі містять питання охорони здоров'я, пожежної, радіаційної безпеки, цивільного захисту, безпеки дорожнього руху, реагування на надзвичайні ситуації, безпеки побуту та ін.

Вони проводяться науково-педагогічними працівниками або представником адміністрації закладу вищої освіти. *Вступний інструктаж*. Програма вступного інструктажу розроблена на основі орієнтовного переліку питань вступного інструктажу з безпеки життєдіяльності. Обов'язково робиться запис про вступний інструктаж на окремій сторінці журналу обліку навчальних занять групи. *Первинний інструктаж з безпеки життєдіяльності* проводиться на початку заняття у кожному кабінеті, майстерні, спортзалі та ін., наприкінці семестру, перед початком канікул, а також за межами закладу вищої освіти, де освітній процес пов'язаний із використанням небезпечних і шкідливих для здоров'я здобувачів вищої освіти факторів. Первинний інструктаж проводять представники адміністрації ЗВО. Запис про проведення первинного інструктажу робиться в окремому журналі реєстрації інструктажів з безпеки життєдіяльності, який зберігається в кожному кабінеті, лабораторії та іншому робочому місці. *Позаплановий інструктаж* зі здобувачами вищої освіти проводиться у разі порушення ними вимог нормативно-правових актів з охорони праці, що може призвести чи призвело до травм, пожежі, аварії та ін., з метою попередження нещасних випадків. Реєстрація позапланового інструктажу проводиться в журналі реєстрації інструктажів, що зберігається у адміністрації підрозділі ЗВО. *Цільовий інструктаж* проводиться зі здобувачами вищої освіти у разі організації позааудиторних заходів (олімпіад, екскурсій, туристичних походів, спортивних змагань), під час проведення громадських позааудиторних робіт (прибирання територій, приміщень, науково-дослідної практики). Реєстрація проведення цільового інструктажу здійснюється у журналі реєстрації інструктажів.

Всі інструктажі в галузі охорони праці спрямовані на профілактику щодо запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням (Мороз, 2006).

Інструктажі з охорони праці зі здобувачами вищої освіти під час виробничої практики обов'язково проводяться, а саме: вступний інструктаж з охорони праці (до початку виробничої практики). *Вступний інструктаж з охорони праці зі здобувачами вищої освіти* перед початком виробничої практики проводять керівники (методисти) практики, або інші особи, на яких наказом керівника закладу вищої освіти покладено обов'язки керівництва практикою, та безпосередні керівники робіт на виробництві. Реєстрація вступного інструктажу з охорони праці проводиться у журналі реєстрації вступного інструктажу з питань охорони праці.

Первинний інструктаж: перед початком виробничої практики; перед виконанням кожного навчального завдання, пов'язаного з використанням різних механізмів, інструментів, матеріалів та ін.

Первинний інструктаж з охорони праці зі здобувачами вищої освіти проводиться до початку виробничої практики безпосередньо на робочому місці, де вона проводиться. *Позаплановий інструктаж*: у разі порушень здобувачами вищої освіти вимог нормативно-правових актів з охорони праці, що можуть призвести або призвели до травм, надзвичайних ситуацій, в умовах воєнного стану та ін. *Повторний інструктаж*: на робочому місці, де здійснюється виробнича практика, у терміни, визначені нормативно-правовими актами з охорони праці, які діють у галузі, або роботодавцем з урахуванням конкретних умов праці не рідше: для робіт з підвищеною небезпекою – 1 разу на 3 місяці; для решти робіт – 1 разу на 6 місяців. *Цільовий інструктаж*: у разі їх участі у ліквідації аварії або стихійного лиха (в умовах воєнного стану). Інструктажі з охорони праці зі здобувачами вищої освіти під час виробничої практики проводяться відповідно до Типового положення. Первинний, повторний, позаплановий і цільовий інструктажі з охорони праці завершуються перевіркою знань у вигляді усного опитування або за допомогою технічних засобів, а також перевіркою набутих навичок безпечних методів праці керівником (методистом) виробничої практики, який проводив інструктаж. При незадовільних результатах перевірки знань, умінь і навичок щодо безпечного виконання робіт після первинного, повторного чи позапланового інструктажів протягом 10 днів додатково проводяться інструктаж і повторна перевірка знань. Результати вносяться до журналу реєстрації інструктажів з питань охорони праці на робочому місці. Сторінки журналу реєстрації інструктажів мають бути пронумеровані і прошнуровані.

В. Заїченко наголошує на необхідності виконання *обов'язків науково-педагогічними працівниками* щодо виконання вимог охорони праці: поведіння з устаткуванням, використання засобів захисту, додержання правил внутрішнього трудового розпорядку установи, співробітництва з роботодавцем у справі охорони праці, старання ставлення до усіх видів інструктажу (навчання), які проводить роботодавець по вивченню вимог нормативних актів з охорони праці та ін. (Заїченко, 2014: 14).

Згідно Кодексу України про адміністративні правопорушення існує процес накладення штрафу на науково-педагогічних

працівників за порушення або невиконання законних вимог службових осіб органів нагляду щодо усунення порушень законодавства про охорону праці в галузі. Під час роботи як науково-педагогічні працівники, так і здобувачі вищої освіти повинні бути ознайомлені з колективним договором університету, в якому зокрема містяться і зобов'язання працівників ретельно вивчати та виконувати вимоги щодо підвищення рівня охорони праці та ін. Невиконання науково-педагогічними працівниками вимог щодо охорони праці є порушенням трудової дисципліни, яке тягне за собою застосування до порушника дисциплінарних стягнень (догана, звільнення з роботи).

Маємо погодитися з І. Каменською про потребу викладання на рівні магістерської підготовки різних галузей та спеціальностей обов'язкових освітніх компонентів «Безпека життєдіяльності», «Основи охорони праці» або «Охорона праці в галузі». Кількість годин, передбачених для вивчення даних обов'язкових освітніх компонентів (дисциплін) не може зменшуватись при розробці та перегляді освітньо-професійних програм без погодження з Держнаглядом охорони праці (Каменська, 2016: 1-11).

Необхідним аспектом організації охорони праці в галузі вважаємо планування роботи. Планування роботи з охорони праці передбачає на основі аналізу та контролю діяльності закладу вищої освіти складання річного плану роботи, в якому визначаються такі заходи: навчання та перевірка знань науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти з охорони праці; проведення інструктажів (вступних, первинних, позапланових, цільових), розроблення, періодичний перегляд посадових інструкцій; внутрішній контроль закладу вищої освіти; профілактичні організаційні заходи, що спрямовані на підвищення рівня безпеки учасників освітнього процесу та ін. Актуальними питаннями річного плану роботи з охорони праці є: серпень – вересень – проведення вступного (первинного) інструктажу з науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти; видання наказу з організації роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності (в умовах воєнного стану); перегляд інструкцій з правил техніки безпеки у ЗВО та в позааудиторний час; проведення наради-навчання науково-педагогічних працівників; забезпечення проходження учасниками освітнього процесу профілактичного медичного огляду; забезпечення виконання заходів протипожежного захисту закладу освіти; січень – лютий – проведення

вступного (повторного) інструктажу з учасниками освітнього процесу; аналіз стану охорони праці та безпеки життєдіяльності закладу (в умовах воєнного стану); упродовж року – організація і проведення заняття зі здобувачами вищої освіти з питань безпеки життєдіяльності та попередження побутового травматизму; проведення навчання з дій на випадок виникнення надзвичайних ситуацій (у ЗВО або в місті) та ін.

Навчання здобувачів вищої освіти з питань охорони праці в закладах вищої освіти проводиться відповідно до вимог законодавства у сфері охорони праці, цивільного захисту та освіти. Навчання здобувачів вищої освіти з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності проводиться як традиційними методами, так і з використанням сучасних форм організації навчання – змішаного, дистанційного, екстернатного та ін., а також з використанням технічних засобів навчання – комп'ютерних. Під час трудового і професійного навчання на підприємствах, в установах, організаціях на здобувачів вищої освіти поширюється законодавство про охорону праці (Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці в закладах, установах, організаціях, підприємствах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України, 2006).

В процесі організації навчання і перевірки знань науково-педагогічних працівників з питань охорони праці в закладах вищої освіти, навчання і перевірці знань підлягають усі без винятку працівники ЗВО з урахуванням умов праці та їх діяльності (педагогічної, громадської та ін.).

Посадові особи закладів вищої освіти, діяльність яких пов'язана з організацією безпечного ведення робіт, під час прийняття на роботу та періодично (один раз на три роки) проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності за участю профспілок ЗВО. Ректори закладів вищої освіти, керівники та спеціалісти служб охорони праці або особи, які є відповідальними за організацію роботи з охорони праці, інші працівники установ та закладів вищої освіти, які є членами відповідної постійно діючої комісії з перевірки знань в установах та закладах вищої освіти, один раз на три роки проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці. Перевірка знань посадових осіб та інших працівників ЗВО з питань охорони праці здійснюється відповідно до вимог нормативно-правових актів з охорони праці, пожежної, радіаційної безпеки та ін., додержання

яких входить до їхніх функціональних обов'язків. Особи, які суміщають професії, проходять інструктаж, навчання і перевірку знань з питань охорони праці з основних професій і з професій за сумісництвом. Державний секретар, перший заступник та заступники Міністра освіти і науки, які є відповідальними за організацію роботи з охорони праці, керівник служби охорони праці Міністерства освіти і науки України, керівники та викладачі кафедр охорони праці закладів вищої освіти проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці у Головному навчально-методичному центрі Держпраці та навчальних центрах, які належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України. Перевірку знань з питань охорони праці цієї категорії посадових осіб проводить комісія, створена за наказом Держпраці.

Коротко розглянемо *обов'язки посадових осіб та організацію роботи з охорони праці в закладах вищої освіти*. Ректор є відповідальним за створення безпечних умов освітнього процесу згідно із законодавством про охорону праці: він не дозволяє проведення освітнього процесу за наявності шкідливих та небезпечних умов; створює в закладі вищої освіти службу охорони праці, яка безпосередньо підпорядковується йому; визначає функціональні обов'язки осіб, відповідальних за стан охорони праці в структурних підрозділах, навчальних кабінетах, лабораторіях, майстернях, спортзалах, тирах (стрільбищах) та ін.; перед початком навчального року, а також періодично протягом навчального року оцінює технічний стан обладнання та устаткування навчальних приміщень закладу вищої освіти; згідно укладеного колективного договору (угоди), який має містити розділ з охорони праці, забезпечує його виконання та організовує профілактичну роботу щодо попередження травматизму і зниження захворюваності серед здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників; організовує роботу з розробки програми вступного інструктажу та забезпечує проведення всіх видів інструктажів з охорони праці та періодичного їх перегляду один раз на 5 років; забезпечує навчання з питань охорони праці здобувачів освіти та працівників закладів вищої освіти відповідно до законодавства; не дозволяє виконання робіт, які негативно впливають на здобувачів освіти і працівників закладів освіти та стан довкілля.

Обов'язки директора інституту, декану факультету щодо охорони праці в закладах вищої освіти: забезпечує створення безпечних і нешкідливих умов освітнього процесу; забезпечує проведення

навчальних занять, виробничої практики здобувачів, науково-дослідних та інших робіт на кафедрах, у студентських наукових гуртках і наукових товариствах відповідно до вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці; керує розробленням і періодичним переглядом інструкцій з охорони праці та інструкцій з безпеки під час проведення навчання, узгоджує їх із службою охорони праці, безпеки життєдіяльності та подає на затвердження керівнику закладу вищої освіти; організовує на факультеті (інституті) проведення інструктажів для здобувачів вищої освіти з охорони праці; забезпечує навчання та перевірку знань науково-педагогічних працівників факультету з питань охорони праці; перевіряє наявність безпечних і нешкідливих умов праці і відпочинку в місцях дислокації здобувачів вищої освіти; сприяє здійсненню громадського контролю за дотриманням вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці; контролює внесення питань з охорони праці в підручники, навчальні і методичні посібники з дисциплін, що викладаються на кафедрах факультету; забезпечує спільно з представником профспілки систематичний розгляд на засіданнях факультету стану умов праці та навчання у підрозділах, організовує вивчення, узагальнення і поширення передового досвіду з охорони праці; бере участь у розробленні окремого розділу з охорони праці колективного договору (угоди).

Обов'язки завідувача кафедри щодо охорони праці в закладах вищої освіти: є відповідальним за створення безпечних і нешкідливих умов освітнього процесу на кафедрі; вносить питання з охорони праці в освітні програми, методичні рекомендації до лабораторних робіт, курсових, бакалаврських та магістерських робіт; організовує розроблення і періодичний перегляд (один раз на 5 років) інструкцій з охорони праці під час проведення навчання, узгоджує їх із службою охорони праці закладу вищої освіти та подає на затвердження декану факультету; проводить з кожним працівником кафедри інструктажі з охорони праці, оформляє у журналі; організовує проведення із здобувачами вищої освіти інструктажів з охорони праці; забезпечує навчання і перевірку знань з питань охорони праці здобувачів та науково-дослідних працівників, які працюють в умовах підвищеної небезпеки (в умовах воєнного стану); забезпечує своєчасну явку на періодичний медичний огляд здобувачів вищої освіти. Щодо науково-педагогічних працівників, згідно Постанови КМУ від 23 травня 2001

№ 559 «Перелік професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти III–IV рівнів акредитації не підлягають обов'язковим медичним профілактичним оглядам (Перелік професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, 2001; Щодо організації проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів працівників окремих професій, виробництв і організацій, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення і може призвести до поширення інфекційних хвороб, 2002); здійснює спільно з представником профспілки контроль за станом охорони праці; бере участь у розробленні окремого розділу з охорони праці колективного договору (угоди); при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених Положенням про порядок розслідування нещасних випадків (редакція 2019) (Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу, 2019).

Для даного огляду необхідно звернути увагу на розслідування нещасних випадків під час освітнього процесу в закладах вищої освіти. Згідно Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.05.2019 № 659 (Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу, 2019), розслідуванню підлягають нещасні випадки, що трапилися із здобувачами вищої освіти під час освітнього процесу та призвели до ушкодження здоров'я на один робочий (навчальний) день і більше чи їх смерті через: травми різного походження, отруєння, теплові удари, опіки, обмороження, утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою; інші ушкодження, отримані внаслідок аварій, пожеж, стихійного лиха (землетруси, зсуви, повені, урагани, інші надзвичайні події), контакту з представниками тваринного та рослинного світу.

Розслідуванню підлягають нещасні випадки, що сталися (Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу, 2019): під час проведення навчальних занять (лекцій, практичних, лабораторних занять, інших занять та в перервах між ними) відповідно до навчальних, виробничих і наукових планів та розкладу занять; під

час прямування на заняття з одного корпусу закладу вищої освіти до іншого пішки чи на транспорті, якщо це визначено навчальними, виробничими і науковими планами та розкладом занять; під час проведення позааудиторних та інших заходів у вихідні, святкові та канікулярні дні, якщо ці заходи здійснюються під безпосереднім керівництвом працівника закладу вищої освіти (викладача, керівника виробничої практики та ін.) або іншої особи, яка призначена наказом закладу вищої освіти за його згодою; під час проведення професійних, науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, виробничої та навчальної практики, які проводяться відповідно до навчальних планів у закладах вищої освіти або на дільницях (територіях), що їм належать; під час роботи на навчально-дослідних ділянках закладу вищої освіти; під час роботи та відпочинку у студентських об'єднаннях; під час проведення спортивних змагань, тренувань, оздоровчих заходів та ін. організованих закладом вищої освіти у встановленому порядку; під час перевезень здобувачів вищої освіти до місця проведення навчання, інших заходів і у зворотному напрямку в разі організованого прямування їх на запланований захід на транспорті або пішки (Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу, 2019). Факт ушкодження здоров'я внаслідок нещасного випадку встановлюється та засвідчується закладом охорони здоров'я. Документом, який підтверджує ушкодження здоров'я особи, є довідка закладу охорони здоров'я.

Керівник закладу вищої освіти, одержавши повідомлення про нещасний випадок, зобов'язаний негайно: вжити заходів щодо усунення причин, що викликали нещасний випадок; повідомити батьків, інших законних представників потерпілого; направити письмовий запит до закладу охорони здоров'я для отримання довідки; протягом доби утворити наказом комісію із розслідування нещасного випадку у складі не менше ніж три особи та організувати розслідування нещасного випадку (Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу, 2019).

Про нещасний випадок, що стався із здобувачем вищої освіти через отруєння, нанесення тілесних ушкоджень унаслідок протиправних дій, інших правопорушень під час освітнього процесу, ректор також повідомляє органи поліції та заклад громадського здоров'я відповідної території.

До складу комісії із розслідування нещасних випадків входять: заступник ректора закладу вищої освіти, який є відповідальним за організацію роботи з охорони праці відповідно до Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладах, установах, організаціях, підприємствах, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 18 квітня 2006 року № 304, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 07 липня 2006 року за № 806/12680 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 22 листопада 2017 року № 1514) (Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці в закладах, установах, організаціях, підприємствах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України, 2006); керівник служби охорони праці закладу вищої освіти або особа, на яку наказом закладу освіти покладено ці обов'язки. До складу комісії із розслідування нещасного випадку *не входить* науково-педагогічний працівник закладу вищої освіти, який безпосередньо відповідає за стан охорони праці у структурному підрозділі, де стався нещасний випадок. Потерпілий, його батьки, інші законні представники мають право брати участь у роботі комісії із розслідування нещасного випадку, надавати свої пояснення та пропозиції та отримувати від комісії із розслідування нещасного випадку інформацію про хід проведення розслідування (Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу, 2019).

Викладач закладу вищої освіти, куратор групи є відповідальним за збереження життя і здоров'я здобувачів вищої освіти під час освітнього процесу. Він забезпечує проведення освітнього процесу, що регламентується законодавчими та нормативно-правовими актами з питань охорони праці та організовує вивчення здобувачами освіти правил і норм з охорони праці під час проведення виробничої практики.

А. Сорочиц наголошує на важливості оволодіння професійними компетенціями магістрантами після опанування програми обов'язкового освітнього компоненту (дисципліни) «Охорона праці в галузі», якими є такі: «грамотно користуватися відповідними законами, законодавчими актами та постановами з питань охорони праці; застосовувати сучасні методи дослідження і аналізу ризиків, загроз і небезпек на робочих місцях та виробничих

об'єктах; ставити завдання та організовувати наукові дослідження з визначення професійних, виробничих ризиків, загроз на робочих місцях; використовувати на практиці законодавчої та нормативної акти щодо охорони здоров'я; контролювати дотримання вимог з охорони праці та ін.» (Сорочиц, 2006).

П. Мороз (Мороз, 2006) зазначає, що специфіка охорони праці в закладах освіти полягає в тому, що для створення служб охорони праці не передбачено її фінансування. Посади керівників та спеціалістів служби охорони праці не передбачені в штатних розписах навчальних закладів з кількістю працівників 50 і більше осіб. Обов'язки фахівців з охорони праці можуть виконувати особи з педагогічною або політехнічною освітою, однак їхня заробітна плата у цьому випадку буде нижчою, ніж зарплата науково-педагогічних працівників. Це означає, що створити в закладах вищої освіти служби охорони праці відповідно до Закону України «Про охорону праці» на даний час практично не завжди можливо.

Висновки. 1. *Мета охорони праці в закладах вищої освіти* – це забезпечення безпечних, нешкідливих і сприятливих умов праці науково-педагогічних працівників та освітнього процесу для здобувачів вищої освіти. 2. Організація роботи з охорони праці в закладах вищої освіти передбачає складання річного плану роботи, навчання та перевірку знань науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти з охорони праці; проведення інструктажів (вступних, первинних, позапланових, цільових). 3. Необхідним аспектом організації охорони праці в галузі вважаємо планування роботи. 4. Навчання здобувачів вищої освіти з питань охорони праці проводиться як традиційними методами, так і з використанням сучасних форм організації навчання – змішаного, дистанційного, екстернатного та ін. 5. Важливою складовою організації процесу охорони праці є обов'язки ректора, директора інституту, декана факультету, завідувача кафедри щодо охорони праці в закладах вищої освіти. 6. Засвоєння програми обов'язкового освітнього компоненту (дисципліни) «Охорона праці в галузі», магістранти мають володіти основними професійними компетенціями з охорони праці та контролювати дотримання вимог з охорони праці. 7. Педагогічний колектив, обслуговуючий і технічний персонал закладу вищої освіти повинен з великою відповідальністю ставитися до питання охорони праці працівників та здобувачів вищої освіти.

Перспективами подальших наукових розвідок вважаємо обґрунтування методичного забезпечення процесу організації охорони праці в закладах вищої освіти України.

Список використаних джерел

1. Жиდეцький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. Вид. 2-ге, стереотипне. Львів: Афіша, 2000. 348 с. URL: <http://buklib.net/books/27393/>.

2. Заїченко В.І. Курс лекцій з дисципліни «Охорона праці в галузі» (для студентів 5 курсів денної і 6 курсу заочної форми навчання спеціальностей: 7.03060101, 8.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування»; 7.14010101, 8.14010101 «Готельна і ресторанна справа»; 7.14010301, 8.14010301 «Туризмознавство»; 7.03060107, 8.03060107 «Логістика»; 7.18010013, 8.18010013 «Управління проектами»). Харків: ХНУМГ, 2014. 160 с.

3. Каменська І.С. Особливості вивчення дисципліни «Охорона праці в галузі» при професійній підготовці майбутніх викладачів вищих навчальних закладів. *Scientific review*. № 9 (30), 2016. С. 1–11. URL: <https://www.naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/953>.

4. Конституція України від 28.06.1996. Документ 254к/96-ВР, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.01.2020, підстава – 27-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

5. Кульчинський О.В. Охорона праці в закладах освіти: методичний посібник. Новосанджарська РДА, 2010. 128 с.

6. Мороз П.Д. Система роботи з охорони праці у навчальному закладі. Бурштин: «Банах», 2006. Ч. І: Матеріали на допомогу керівникам навчальних закладів. 2006. 448 с.).

7. Перелік професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам: Постанова КМУ від 23 травня 2001. № 559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-2001-%D0%BF#n11>.

8. Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці в закладах, установах, організаціях, підприємствах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 18 квітня 2006 року № 304. Документ z0806-06, чинний, поточна редакція – Редакція від 30.01.2018, підстава – z1512-17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0806-06#Text>.

9. Положенням про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.05.2019 № 659. Документ z0612-19, чинний, поточна редакція – Прийняття від 16.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0612-19#Text>.

10. Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в

установах і закладах освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 26.12.2017. Документ z0100-18, чинний, поточна редакція – Прийняття від 26.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0100-18#Text>.

11. Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою: Наказ Державного комітету з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 № 15. Документ z0231-05, чинний, поточна редакція – Редакція від 25.10.2024, підстава – z1386-24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-05#Text>.

12. Про освіту: Закон України від 05.09.2017. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

13. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 № 2694-XII. Документ 2694-XII, чинний, поточна редакція – Редакція від 04.04.2025, підстава – 4158-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>.

14. Про повну загальну середню освіту: Закон України № 463-IX від 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n984>.

15. Сорочиц А. Основні аспекти охорони праці в навчальних закладах. 2006/ URL: <http://www.stattionline.org.ua>.

16. Щодо організації проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів працівників окремих професій, виробництв і організацій, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення і може призвести до поширення інфекційних хвороб: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 23 липня 2002 року № 280. Документ z0639-02, поточна редакція – Редакція від 01.10.2024, підстава – z2012-23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0639-02#Text>.

References

1. Zhydetskyi, V.Ts., Dzhyhyrei, V.S., Melnykov, O.V. (2000). *Osnovy okhorony pratsi*. [Fundamentals of occupational safety]. Vyd. 2-he, stereotypne. [View. 2nd, stereotypical]. Lviv: Afisha. URL: <http://buklib.net/books/27393/> (data zvernennia 08.08.2025) [in Ukrainian].

2. Zaichenko, V.I. (2014). Kurs lektsii z dystsypliny «Okhorona pratsi v haluzi» (dlia studentiv 5 kursiv dennoi i 6 kursu zaочноi formy navchannia spetsialnostei: [Course of lectures on the discipline «Occupational safety in the industry» (for students of 5th year of full-time and 6th year of part-time studies in specialties] 7.03060101, 8.03060101 «Menedzhment orhanizatsii i administruvannia»; 7.14010101, 8.14010101 «Hotelna i restoranna sprava»; 7.14010301, 8.14010301 «Turyzmoznavstvo»; 7.03060107, 8.03060107 «Lohistyka»; 7.18010013, 8.18010013 «Upravlinnia proektamy»). Kharkiv: KhNUMH [in Ukrainian].

3. Kamenska, I.S. (2016). Osoblyvosti vyvchennia dystsypliny «Okhorona pratsi v haluzi» pry profesiinii pidhotovtsi maibutnikh vykladachiv vyshchikh navchalnykh zakladiv. [Features of studying the discipline «Occupational Safety in the Industry» during the professional training of

future teachers of higher educational institutions]. *Scientific review*. № 9 (30), ss. 1-11. URL: <https://www.naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/953> (data zvernennia 08.08.2025) [in Ukrainian].

4. Konstytutsiia Ukrainy (1996) [Constitution of Ukraine] vid 28.06.1996. Dokument 254k/96-VR, chynnyi, potochna redaktsiia – Redaktsiia vid 01.01.2020, pidstava – 27-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia 08.08.2025) [in Ukrainian].

5. Kulchynskyi, O.V. (2010). Okhorona pratsi v zakladakh osvity: [Occupational safety in educational institutions]: metodychnyi posibnyk. [methodical guide]. Novosandzharska RDA [in Ukrainian].

6. Moroz, P.D. (2006). Systema roboty z okhorony pratsi u navchalnomu zakladi. [System of work on occupational safety in an educational institution]. Burshtyn: «Banakh», 2006. Ch. I: Materialy na dopomohu kerivnykam navchalnykh zakladiv [in Ukrainian].

7. Perelik profesii, vyrobnytstv ta orhanizatsii, pratsivnyky yakykh pidliahaiut oboviazkovym profilaktychnym medychnym ohliadam (2001): [List of professions, industries and organizations whose employees are subject to mandatory preventive medical examinations] (2001): Postanova [Decree] KMU vid 23 travnia 2001. № 559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-2001-%D0%BF#n11> (data zvernennia 08.08.2025) [in Ukrainian].

8. Polozhennia pro poriadok provedennia navchannia i perevirky znan z pytan okhorony pratsi v zakladakh, ustanovakh, orhanizatsiiakh, pidpriemstvakh, pidporiadkovanykh Ministerstvu osvity i nauky Ukrainy (2006), [Regulations on the procedure for conducting training and testing knowledge on labor protection issues in institutions, organizations, enterprises subordinate to the Ministry of Education and Science of Ukraine] zatverdzhеноho nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 18 kvitnia 2006 roku № 304. Dokument z0806-06, chynnyi, potochna redaktsiia – Redaktsiia vid 30.01.2018, pidstava – z1512-17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0806-06#Text> (data zvernennia 08.08.2025) [in Ukrainian].

9. Polozhenniam pro poriadok rozsliduvannia neshchasnykh vypadkiv, shcho stalysia iz zdobuvachamy osvity pid chas osvitnoho protsesu (2019): [Regulations on the procedure for investigating accidents that occurred to students during the educational process]: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine] vid 16.05.2019 № 659. Dokument z0612-19, chynnyi, potochna redaktsiia – Pryiniattia vid 16.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0612-19#Text> (data zvernennia 08.08.2025) [in Ukrainian].

10. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro orhanizatsiiu roboty z okhorony pratsi ta bezpeky zhyttiedialnosti uchashchykh osvitnoho protsesu v ustanovakh i zakladakh osvity (2017): [On approval of the Regulations on the organization of work on labor protection and safety of life of participants in

the educational process in educational institutions and establishments]: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine] vid 26.12.2017. Dokument z0100-18, chynnyi, potochna redaktsiia – Pryiniattia vid 26.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0100-18#Text> (data zvernennia 08.08.2025) [in Ukrainian].

11. Pro zatverdzhennia Typovoho polozhennia pro poriadok provedennia navchannia i perevirky znan z pytan okhorony pratsi ta Pereliku robit z pidvyshchenoiu nebezpekoiu (2005): [On approval of the Model Regulation on the procedure for conducting training and testing knowledge on labor protection issues and the List of hazardous work]: Nakaz Derzhavnoho komitetu z nahliadu za okhoronoiu pratsi [Order of the State Committee for Supervision of Labor Protection] vid 26.01.2005 № 15. Dokument z0231-05, chynnyi, potochna redaktsiia – Redaktsiia vid 25.10.2024, pidstava – z1386-24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-05#Text> (data zvernennia 08.08.2025) [in Ukrainian].

12. Pro osvitu (2017): [About education]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 05.09.2017. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (data zvernennia 08.08.2025) [in Ukrainian].

13. Pro okhoronu pratsi (1992): [About labor protection]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 14.10.1992 № 2694-XII. Dokument 2694-XII, chynnyi, potochna redaktsiia – Redaktsiia vid 04.04.2025, pidstava – 4158-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (data zvernennia 08.08.2025) [in Ukrainian].

14. Pro povnu zahalnu seredniu osvitu (2020): [About complete general secondary education]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] № 463-IX vid 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n984> (data zvernennia 08.08.2025) [in Ukrainian].

15. Sorochyts, A. (2006). Osnovni aspekty okhorony pratsi v navchalnykh zakladakh. [Main aspects of occupational safety in educational institutions]. URL: <http://www.stattionline.org.ua> (data zvernennia 08.08.2025) [in Ukrainian].

16. Shchodo orhanizatsii provedennia oboviazkovykh profilaktychnykh medychnykh ohliadiv pratsivnykiv okremykh profesii, vyrobnytstv i orhanizatsii, diialnist yakykh poviazana z obsluhovuvanniam naseleennia i mozhe pryzvesty do poshyrennia infektsiinykh khvorob (2002): [Regarding the organization of mandatory preventive medical examinations of employees of certain professions, industries and organizations whose activities are related to serving the population and may lead to the spread of infectious diseases]: Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy [Order of the Ministry of Health of Ukraine] vid 23 lypnia 2002 roku № 280. Dokument z0639-02, potochna redaktsiia – Redaktsiia vid 01.10.2024, pidstava – z2012-23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0639-02#Text> (data zvernennia 08.08.2025) [in Ukrainian].

Світлана ГРИЩЕНКО

ORCID 0000-0002-7981-3578

Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи
та освітніх і педагогічних наук,
Національний університет
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка,
(Чернігів, Україна)
E-mail: intensiv3000@meta.ua

Svitlana HRYSHCHENKO

ORCID 0000-0002-7981-3578

Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor, Professor of the Department
of Social Work and Educational and
Pedagogical Sciences,
T.H. Shevchenko National University
«Chernihiv Colehium»,
(Chernihiv, Ukraine)
E-mail: intensiv3000@meta.ua

Леонід БИВАЛЬКЕВИЧ

ORCID 0000-0002-5500-416X

Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри технологічної
освіти та інформатики,
Національний університет
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна)
E-mail: manofmystery@ukr.net

Leonid BYVALKEVYCH

ORCID 0000-0002-5500-416X

PhD in Pedagogical Science,
Associate professor, Associate
Professor of Technological Education
and Information Technologies,
T. H. Shevchenko National University
«Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine)
E-mail: manofmystery@ukr.net

Василь ПЕНЬКОВЕЦЬ

ORCID 0000-0002-2798-2302

Доцент кафедри спорту,
Національний університет
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна)
E-mail: penkovec@gmail.com

Vasyl PENKOVETS

ORCID 0000-0002-2798-2302

Associate Professor
of the Department of Sports,
T.H. Shevchenko National University
«Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine)
E-mail: penkovec@gmail.com